

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė ir bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė(COM(2018) 460 *final* – 2018/0243 (COD))

(2019/C 110/29)

Pranešėjas: **Cristian PÎRVULESCU**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 7 2 Europos Komisija, 2018 7 12 Europos Sąjungos Taryba, 2018 7 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis Euratomo sutarties 206 straipsnis
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	176/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos**1.1. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė**

1.1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria bendriesiems ir konkrečioms pasiūlymo tikslams ir mano, kad siekis supaprastinti kaimyninėms ir trečiosioms šalims skirtas priemones yra sveikintinas ir naudingas. ES su kaimyninėmis ir trečiosiomis šalimis turi užmegzti konstruktyvius, realistiškus ir pragmatiškus santykius, kuriuose vertybės turėtų užimti pagrindinę vietą.

1.1.2. Komitetas pažymi, kad šiame pasiūlyme pastebimas akivaizdus Komisijos, kitų Europos institucijų ir valstybių narių pasiryžimas remti pilietinės visuomenės, demokratijos ir žmogaus teisių apsaugos sistemų plėtrą. Naujoji konsoliduota priemonė visais etapais – nuo planavimo iki stebėsenos ir vertinimo – turėtų būti nukreipta į ES vertybių, įskaitant teisinės valstybės principus, vientisumą, pliuralizmą, demokratiją ir žmogaus teisių apsaugą bei propagavimą. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas ragina Europos Komisiją gerokai padidinti asignavimus žmogaus teisių ir demokratijos bei pilietinės visuomenės teminėms programoms.

1.1.3. Komitetas remia Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės tikslą – visame pasaulyje išsaugoti ir skatinti Sąjungos vertybes ir interesus siekiant Sąjungos išorės veiksmų tikslų ir laikantis jų principų. Komunikate taip pat teigiama, kad įgyvendinant šį reglamentą bus užtikrintas suderinamumas su kitomis išorės veiksmų sritimis ir kitų susijusių sričių ES politika, kaip numatyta Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. (Darbotvarkė iki 2030 m.). Tai reiškia, kad reikia atsižvelgti į visų sričių politikos poveikį darniam vystymuisi visais lygmenimis: nacionaliniu, ES vidaus, kitų šalių vidaus ir pasauliniu.

1.1.4. Komitetas savo ruožtu primena Europos Sąjungai, kad Darbotvarkėje iki 2030 m. numatomas pasaulis, kuriame kiekviena šalis, atsižvelgiant į skirtingus nacionalinio vystymosi ir pajėgumų lygmenis, galėtų džiaugtis nuolatiniu, integraciniu ir tvarių ekonomikos augimu, socialine plėtra, įskaitant deramą darbą visiems, ir aplinkos apsauga. Pasaulis, kuriame demokratija, geras valdymas, teisinės valstybės principas ir palankios aplinkos kūrimas nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis yra esminiai darnaus vystymosi elementai.

1.1.5. Siekiant įgyvendinti šį svarbų įsipareigojimą remti Darbotvarkėje iki 2030 m. numatytą žmonių, planetos ir gerovės veiksmų planą, didesnę dėmesį reikia skirti paramos priemonėms ir tam, kaip jos yra organizuojamos, taip pat reikia susieti jas su sudėtingomis pasaulinės politikos realijomis. Naudojamų priemonių supaprastinimas ir suvienodinimas – svarbus žingsnis pirmyn siekiant veiksmingų prioritetinių veiksmų pagal siūlomus tikslus. ES dažnai yra pasirengusi ryžtingai veikti remiant labiausiai pažeidžiamas grupes ir asmenis. Tai atsakomybė, kurią būtina priimti ir laikytis įsipareigojimo.

1.1.6. Kaimyninėse ir trečiosiose šalyse susiduriama su daugybe rimtų, įvairių ir besidubliuojančių problemų. Atsižvelgiant į dabartinę padėtį pasaulyje, kai atrodo, kad stringa reformos, kuriomis skatinamas demokratizavimas, politinis stabilumas ir ekonominė plėtra, ES privalo dėti daugiau pastangų, o ne pasiduoti. Ji turėtų palaikyti nuolatinius ryšius su kaimyninių ir trečiųjų šalių Vyriausybėmis, motyvuodama ir ragindama jas atsakingai bendradarbiauti. Partnerystė grindžiama jos santykiai su šiomis Vyriausybėmis turėtų būti patikimi, tvirti ir ryžtingai orientuoti į ten gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygų gerinimą.

1.1.7. Komitetas palankiai vertina tai, kad nuo dabar iki 2030 m. ES imasi iniciatyvos aktyviai remti pastangas naikinant visų formų skurdą ir badą, kovoti su nelygybe šalių viduje ir tarp šalių, kurti taikias, teisingas ir įtraukias visuomenes, ginti žmogaus teises ir skatinti lyčių lygybę ir moterų bei mergaičių įgalėjimą, taip pat užtikrinti ilgalaikę planetos ir gamtos išteklių apsaugą.

1.1.8. Komitetas teigiamai vertina pasiūlyme išreikštą siekį sumažinti ES institucijų ir valstybių narių administracinę naštą ir daugiau dėmesio skirti politiniams tikslams ir įsipareigojimams išorės partneriams. Komitetas palankiai vertina ir remia didelę pasiūlyme numatytą pažangą: didesnis supaprastinimas bei lankstumas ir geresnė rezultatų stebėseną.

1.1.9. Komitetas palankiai vertina tai, kad į ES biudžetą įtraukus veiklą, kuri šiuo metu yra finansuojama iš Europos plėtros fondo (EPF), padidėtų Europos Parlamento biudžeto valdymo ir tikrinimo įgaliojimai.

1.1.10. Komitetas ragina Europos Komisiją, įgyvendinant anksčiau minėtas priemones, remtis pasiektais rezultatais ir padaryta pažanga. Pavyzdžiui, Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonėje pripažintos visos ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės ir skatinamas socialinis dialogas⁽¹⁾. Pilietinės visuomenės organizacijos, kovojančios už laisvę, demokratiją, žmogaus teises ir sąžiningus rinkimų procesus, buvo remiamos, nepaisant kai kurių Vyriausybių priešiško požiūrio į jas. Šis įsipareigojimas turėtų išlikti ir būti remiamas.

1.1.11. Komitetas pabrėžia demokratiškus ir rinkimų procesų kaimyninėse šalyse ir trečiosiose šalyse svarbą ir ragina Europos Komisiją pirmenybę teikti stiprioms ir nepriklausomoms rinkimų institucijoms. ES institucijos turėtų glaudžiai bendradarbiauti su Venecijos komisija, Europos Taryba, ESBO ir rinkimų ekspertų tinklais, siekiant įprasinti savo didelę paramą sąžiningiems ir tvirtiems rinkimų procesams.

1.1.12. Komitetas ragina valstybes nares visapusiškai bendradarbiauti, atsižvelgiant į jų ilgalaikius santykius su kaimyninėmis ir trečiosiomis šalimis, siekiant geresnių priemonės veikimo rezultatų.

1.1.13. Komitetas pritaria Regionų komiteto nuomonėje pateiktoms rekomendacijoms, taip pat skatina Komisiją užtikrinti, kad visada būtų tinkamai konsultuojamasi su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant vietos ir regionų valdžios institucijas, ir jiems laiku teikiama reikiama informacija, kuria remdamiesi galėtų atlikti reikšmingą vaidmenį programų rengimo, įgyvendinimo ir jų stebėsenos procesuose. Komitetas taip pat pabrėžia, kad į pagrindinius principus reikėtų įtraukti demokratiją subnacionaliniu lygmeniu, nes būtent vietos ir regionų lygmeniu piliečiai tiesiogiai patiria demokratiją.

1.2. Bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė

1.2.1. Europos branduolinės saugos priemonės klausimu, po Fukušimoje įvykusios branduolinės nelaimės tapo visiškai aišku, kad problemos ir rizika, susijusios su branduolinės energijos vartojimu, yra pasaulinio masto. Deja, strateginiu ir politiniu lygmenimis šis pasiūlymas nėra susietas su teisėtai piliečių, pilietinės visuomenės ir verslo sektoriaus reikalavimais dėl ilgalaikio branduolinės energijos planavimo.

⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EDŽTRP)“, pranešėjas Giuseppe Iuliano (OL C 182, 2009 8 4, p. 13); Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Vystomojo bendradarbiavimo priemonės (GSI) Europos Sąjungoje“, pranešėjas Giuseppe Iuliano (OL C 44, 2011 2 11, p. 123).

1.2.2. Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą įtraukti branduolinės energetikos srities veiksmus, susijusius su vystymosi ir tarptautinio bendradarbiavimo politika sveikatos, žemės ūkio, pramonės ir socialiniuose projektuose, kuriais sprendžiami branduolinių avarijų padariniai. Tačiau nėra aišku, kaip naudojantis esamomis lėšomis ir esant dabartinei institucinei aplinkai būtų galima praktiškai įgyvendinti šį ketinimą.

1.2.3. Tarptautinės atominės energijos agentūros vaidmuo yra labai svarbus ir agentūra turėtų prisiimti atsakomybę užtikrindama skaidrumą ir ankstyvąjį perspėjimą dėl naujų branduolinių elektrinių plėtros visame pasaulyje. ES turėtų visapusiškai bendradarbiauti su pasaulinėmis institucijomis ir organizacijomis siekiant skatinti branduolinę saugą.

1.2.4. Būtinis atnaujintos pastangos siekiant užtikrinti, kad esami ir planuojami objektai Europos kaimynystės politikos šalyse veiktų pagal aukštus skaidrumo ir saugos standartus. EESRK ragina visas valstybes nares paremti šį tikslą ir dvišaliuose bei daugiašaliuose santykiuose su šalimis partnerėmis nustatyti, kad pagrindinis tikslas būtų branduolinė sauga.

1.2.5. Be to, atsižvelgdamas į svarbius pasaulinio masto su branduoline energija susijusius uždavinius ir į daugybę kaimynystėje esančių branduolinės energijos objektų, Komitetas numatomą finansinį paketą, kuriuo šio reglamento įgyvendinimui 2021–2027 m. laikotarpiu skirta 300 mln. EUR dabartinėmis kainomis, vertina kaip ypač nepakankamą.

2. Bendrosios nuostatos

2.1. Bendrosios pasiūlymo aplinkybės. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė

2.1.1. Komunikate nustatyti ES išorės veiksmų programų pagrindiniai prioritetai ir bendroji biudžeto sistema pagal išlaidų kategoriją „Kaimyninės šalys ir pasaulis“, įskaitant Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės sukūrimą.

2.1.2. Pagal šį pasiūlymą ES, be kitų dalykų, galės ir toliau aktyviai remti žmogaus teises, skatinti stabilizavimą, vystymąsi ir saugumą, šalinti pagrindines neteisėtos migracijos priežastis, skatinti prekybą, kovoti su klimato kaita ir saugoti aplinką. Tačiau visa tai bus galima daryti visapusiškiau, be to, bus galima lanksčiau perkelti išteklius į tas sritis, kuriose jų reikia pasikeitus tarptautinėms aplinkybėms.

2.1.3. Šiuo pasiūlymu nustatoma reglamentavimo sistema, kurią taikant galima įgyvendinti išorės veiksmų politiką ir laikytis tarptautinių prievolių. Tarptautinės prievolės – tai Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m., Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos, Adis Abebos veiksmų darbotvarkė, Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo programa (2015–2030 m.) ir Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija 2282 (2016) dėl taikos palaikymo. Europos Sąjungos politikos sistema apima Sutarties nuostatas dėl išorės veiksmų, kurios, be kitų politikos dokumentų, yra išsamiau išdėstytos Visuotinės ES užsienio ir saugumo politikos strategijos, naujo Europos konsensuso dėl vystymosi, atnaujintos ES ir Afrikos partnerystės ir peržiūrėtos Europos kaimynystės politikos dokumentuose. Reglamentu taip pat sukuriama sistema, skirta galiojanti Kotonu susitarimą pakeisiantiam partnerystės susitarimui, kuriuo nustatoma Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių grupės ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių asociacija ir partnerystė, įgyvendinti.

2.1.4. Poveikio vertinime buvo padaryta išvada, kad išskyrus labai specifinio pobūdžio priemones (pvz., humanitarinę pagalbą ir jos neutralumo principą), į vieną priemonę būtų galima sujungti daugumą priemonių, t. y.: Bendrą įgyvendinimo reglamentą, vystomojo bendradarbiavimo priemonę, Europos plėtros fondą, Europos darnaus vystymosi fondą, išorės skolinimo įgaliojimą, Europos kaimynystės priemonę, Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę, garantijų fondą, priemonę, kuria prisidedama prie stabilumo ir taikos, ir partnerystės priemonę. Jungti nereikėtų šių priemonių: pasirengimo narystei paramos priemonės, humanitarinės pagalbos, bendros užsienio ir saugumo politikos biudžeto, užjūrio šalių ir teritorijų (įskaitant Grenlandiją), Sąjungos civilinės saugos mechanizmo, ES pagalbos savanorių programos, paramos Kipro turkų bendruomenei, neatidėliotinos pagalbos rezervo ir naujos Europos taikos priemonės.

2.1.5. Sujungus kelias priemones į vieną plataus masto priemonę bus galima racionalizuoti valdymo ir priežiūros sistemas ir taip sumažinti ES institucijoms ir valstybėms narėms tenkančią administracinę naštą. Užuoat visą dėmesį skyrus daugybiniams programavimo procesams, diskusijose būtų daugiau susitelkta į politinius tikslus ir bendradarbiavimą su išorės partneriais. Be to, veiksmų, kuriems skiriamas sudėtinis skirtingų Sąjungos programų finansavimas, auditas bus atliekamas tik vieną kartą, aprėpiant visas susijusias programas ir atitinkamas pagal jas taikomas taisykles.

2.1.6. Supaprastinimas nereiškia, kad sumažės tikrinimas ar atskaitomybė. Tarpinstitucinė pusiausvyra būtų visiškai išlaikyta. Be to, padidėtų Europos Parlamento biudžeto valdymo ir tikrinimo įgaliojimai, nes į ES biudžetą būtų įtraukta veikla, kuri šiuo metu yra finansuojama iš Europos plėtros fondo.

2.1.7. Būsimą finansinį paketą sudarytų:

a) 68 000 mln. EUR geografinėms programoms:

- ES kaimynystės regionui – ne mažiau kaip 22 000 mln. EUR,
- Užsachario Afrikai – ne mažiau kaip 32 000 mln. EUR,
- Azijos ir Ramiojo vandenyno šalims – 10 000 mln. EUR,
- Šiaurės ir Pietų Amerikos ir Karibų jūros regiono šalims – 4 000 mln. EUR;

b) 7 000 mln. EUR teminėms programoms:

- žmogaus teisėms ir demokratijai – 1 500 mln. EUR,
- pilietinės visuomenės organizacijoms – 1 500 mln. EUR,
- stabilumui ir taikai – 1 000 mln. EUR,
- visuotiniams uždaviniams – 3 000 mln. EUR;

c) 4 000 mln. EUR greitojo reagavimo veiksams.

2.1.8. Dėl 10 200 mln. EUR rezervo naujiems uždaviniams ir prioritetams pagal 15 straipsnį padidėja 6 straipsnio 2 dalyje nurodytos sumos.

2.1.9. Skirstant išteklius pirmenybė turi būti teikiama šalims, kurioms labiausiai reikia paramos, visų pirma mažiausiai išsivysčiusioms šalims, mažas pajamas gaunančioms šalims, krizę patiriančioms šalims, krizę išgyvenusioms šalims ir šalims, kurių padėtis nestabili ir pažeidžiama, įskaitant mažas besivystančias salų valstybes.

2.1.10. Stabilumo ir taikos, žmogaus teisių ir demokratijos programas, taip pat greitojo reagavimo veiksmus gali vykdyti visų šalių subjektai, nes Sąjunga yra suinteresuota, kad tai būtų vykdoma kuo plačiau, atsižvelgiant į pasaulinę veiksmų taikymo sritį, sudėtingas aplinkybes, kuriomis parama yra teikiama, ir būtinybę veikti kuo skubiau. Tarptautinės organizacijos taip pat atitinka reikalavimus gauti Sąjungos finansavimą.

2.1.11. 2017 m. birželio 7 d. pasirašytame naujame Europos konsensuse dėl vystymosi (toliau – Konsensusas) nustatyta bendro požiūrio į Sąjungos ir jos valstybių narių vystomąjį bendradarbiavimą, siekiant įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m. ir Adis Abebos veiksmų darbotvarkę, sistema. Vystomojo bendradarbiavimo politikos esmė – panaikinti skurdą, kovoti su diskriminacija ir nelygybe, nė vieno nepalikti nuošalyje ir didinti atsparumą.

2.1.12. Visų pirma, kaip sutarta Konsensuse, tikimasi, kad vykdant veiksmus pagal šį reglamentą 20 % oficialios paramos vystymuisi, finansuojamos pagal šį reglamentą, bus skiriama socialinei įtraukčiai ir žmogaus socialinei raidai, įskaitant lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą.

2.1.13. Siekiant užtikrinti, kad ištekliai būtų skiriami tam, kam jų labiausiai reikia, ypač mažiausiai išsivysčiusioms šalims ir šalims, kuriose yra nestabili padėtis ir vyksta konfliktai, šis reglamentas turėtų padėti įgyvendinti bendrą tikslą – Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo laikotarpiu mažiausiai išsivysčiusioms šalims skirti 0,20 % Sąjungos bendrųjų nacionalinių pajamų.

2.1.14. Šiuo reglamentu turėtų būti atsižvelgiama į poreikį daugiau dėmesio skirti strateginiams prioritetams tiek geografinėje prasme – Europos kaimynystės regionui ir Afrikai, taip pat nestabilioms ir skurdžiausioms šalims, tiek temine prasme – saugumui, migracijai, klimato kaitai ir žmogaus teisėms.

2.1.15. Europos kaimynystės politika, kuri buvo apžvelgta 2015 m., siekiama stabilizuoti kaimynines šalis ir didinti atsparumą, visų pirma nustatant pusiausvyrą tarp trijų darnaus vystymosi aspektų: ekonomikos, socialinio ir aplinkosaugos. Siekiant šio tikslo, pagal peržiūrėtą Europos kaimynystės politiką daugiausia dėmesio skiriama keturioms prioritetinėms sritims: gero valdymo, demokratijos, teisinės valstybės ir žmogaus teisių sritims, visų pirma sutelkiant dėmesį į aktyvesnę pilietinės visuomenės dalyvavimą, ekonominę plėtrą, saugumą, migraciją ir judumą, įskaitant pagrindinių neteisėtos migracijos ir priverstinio perkėlimo priežasčių šalinimą.

2.1.16. Kadangi įgyvendinant šį reglamentą turėtų būti nuolat atsižvelgiama į demokratiją ir žmogaus teises, įskaitant lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą, Sąjungos parama pagal žmogaus teisių ir demokratijos, taip pat pilietinės visuomenės organizacijų temines programas dėl jos visuotinio pobūdžio ir nepriklausomų veiksmų, kuriems nebūtinas atitinkamų trečiųjų šalių Vyriausybių ir valdžios institucijų sutikimas, turėtų atlikti konkrečią papildomąją funkciją.

2.1.17. Pilietinės visuomenės organizacijoms turėtų būti priskiriama daug įvairių subjektų, kurių funkcijos ir įgaliojimai skiriasi, įskaitant visas nešališkai ir neprievartiniu būdu veikiančias nevalstybines, ne pelno organizacijas, į kurias žmonės buriasi siekdami bendrų politinių, kultūrinių, socialinių arba ekonominių tikslų ir idealų. Vietos, nacionaliniu, regionų ir tarptautiniu lygmenimis veiklą vykdančios organizacijos apima miesto ir kaimo vietovės, oficialiai ir neoficialiai veikiančios organizacijos.

2.1.18. Šiuo reglamentu Sąjungai turėtų būti suteiktos galimybės reaguoti į su migracija susijusius uždavinius, poreikius ir galimybes, taip papildant Sąjungos migracijos politiką ir jos išpareigojimus pagal Darbotvarkę iki 2030 m. Šiame išpareigojime (10.7 DVT) pripažįstamas teigiamas migrantų indėlis į integracinį augimą ir darnų vystymąsi; pripažįstama, jog tarptautinė migracija yra daugiaspektė ir daro didelį poveikį kilmės, tranzito ir kelionės tikslo šalių vystymuisi, todėl į ją reikia reaguoti nuosekliais ir visapusiškais veiksmais; išpareigojama tarptautiniu mastu bendradarbiauti, kad būtų užtikrinta saugi, tvarkinga ir teisėta migracija, visapusiškai laikantis žmogaus teisių ir humaniškai elgiantis su migrantais, neatsižvelgiant į jų migracijos statusą, su pabėgėliais ir perkeltaisiais asmenimis. Tokiu bendradarbiavimu taip pat būtų sustiprintas pabėgėlius priimančių bendruomenių atsparumas.

2.2. Konkrečios pastabos

2.2.1. Darnaus vystymosi tikslais suteikiamas geras pagrindas vidaus ir išorės politikos nuoseklumui didinti. Komitetas taip pat mano, kad siekiant suvienyti pastangas ir suteikti joms strateginę kryptį svarbu skirti dėmesį 16.3, 16.6 ir 16.7 darnaus vystymosi tikslams, kuriais skatinama demokratija, teisinės valstybės principas, skaidrus institucijų veikimas ir atstovaujamas bei dalyvaujamas sprendimų priėmimas.

2.2.2. Šios naujos priemonės pranašumas yra tas, kad ja galima skatinti išorės priemonių ir veiksmų nuoseklumą. Šis nuoseklumas turėtų būti skatinamas priemonės valdymo Europoje ir jos valdymo kaimyninėse ir trečiojoje šalyse lygmenimis. Šių šalių centrinės ir vietos administracijos nėra vienodai pasirengusios koordinuoti ir įgyvendinti šias programas. Pasinaudojus ES parama, padedant ir dalyvaujant pilietinei visuomenei ir socialiniams suinteresuotiesiems subjektams, turėtų būti nustatyta įvairios veiklos koordinavimo kiekvienos Vyriausybės lygmeniu tvarka.

2.2.3. Dėl šalyse partnerėse esančios iššūkių ir poreikių įvairovės kiekvienai šaliai reikalingi stipresni planavimo procesai. Tai pripažįstama Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo priemonėse ir 17-ajame DVT, kuriame teigiama, kad „dėl naujos darbotvarkės masto ir užmojo būtina atnaujinti pasaulinę partnerystę siekiant užtikrinti jos įgyvendinimą. Partnerystė veiks pasaulinio solidarumo dvasia. Ja bus sudarytos palankios sąlygos aktyviai dalyvauti pasaulio mastu įgyvendinant visus tikslus ir uždavinius, mobilizuojant Vyriausybes, privatųjį sektorių, pilietinę visuomenę, Jungtinių Tautų sistemą ir kitus susijusius subjektus bei sutelkiant visus turimus išteklius“.

2.2.4. Komitetas įsitikinęs, kad reikia nustatyti tokį procesą, kuris leistų kiekvienai šaliai sukurti integruotą planą, kuriam būtų taikomas politinis konsensusas, o pirmenybė jame būtų teikiama administraciniam lygmeniui. Praktiškai šiuo planu bus užtikrinamos sinergijos, papildymai ir pagalba nustatant Europos teikiamos paramos šalims partnerėms priemones ir poveikį.

2.2.5. Komitetas mano, kad pirmenybė turėtų būti teikiama pastangoms supaprastinti administracines ir finansines procedūras, kad pilietinės visuomenės organizacijoms ir vietos valdžios institucijoms būtų lengviau gauti ES finansinę paramą.

2.2.6. Komitetas pritaria nuomonei, kad išorės veiksmams skiriama suma neturėtų būti mažesnė nei bendra Europos plėtros fondui ir kitoms išorės finansavimo priemonėms skiriama suma. Ji taip pat pritaria EPF lankstumo perkėlimui į ES biudžetą.

2.2.7. Komitetas pabrėžia 16-ojo DVT svarbą, o visų pirma – naujos priemonės valdymo struktūros ir jos sprendimų priėmimo procedūrų svarbą. Būdamas Europos organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, turintis praktikos ir ryšių daugelyje kaimyninių ir trečiųjų šalių, Komitetas siūlosi dalyvauti visuose šios priemonės projektu ir priemonių kūrimo etapuose.

2.2.8. Komitetas tikisi, kad galiojančios Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonės, kuria grindžiamas 16-asis DVT, konkrečiai – intervencinės priemonės trečiojoje šalyje žmogaus teisių, pagrindinių laisvių ir demokratijos srityse, pakeitimas niekaip nepažeis šių priemonių aprėpties ir struktūros, o veikiau jas sustiprins.

2.2.9. Komitetas supranta, kad būtina kuo skubiau imtis kovos su klimato kaita veiksnių tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmenimis ir remia ES tikslą kovai su klimato kaita skirti ne mažiau kaip 25 % jos biudžeto.

2.2.10. Komitetas norėtų pakartoti Darbotvarkės iki 2030 m. teiginių dėl DVT sąsajų ir kompleksškumo, kurie yra ypač svarbūs siekiant užtikrinti šios darbotvarkės tikslų įgyvendinimą. Mes rekomenduojame diegti horizontaliąsias programas, kurios būtų taikomos keliose atitinkamose veiklos srityse ir kuriomis būtų galima pasiekti apčiuopiamų rezultatų pavienėse trečiojoje šalyje. Pavyzdžiui, neigiami klimato kaitos padariniai jaučiami Užsachario Afrikoje vykdomoje žemės ūkio veikloje. Dėl to, kad dirbti žemę pasidarė nebeįmanoma, pradeda irti bendruomenės ir tai yra svarbi migracijos į Europą priežastis. Praktiškai, šie žmonės galėtų būti laikomi „pabėgėliais dėl klimato kaitos poveikio“. Šiuo atveju reikalingas sudėtingesnis atsakas, kurio pagrindinis aspektas turėtų būti dykumėjimo sustabdymas ir paramos programų, skirtų tiems, kurie susiduria su rizika, ir tiems, kurie nusprendė migruoti, kūrimas.

2.2.11. Trečiojoje šalyje, kurios kartu yra migrantų ir pabėgėlių kilmės šalys, reikėtų padėti gerinti savo gebėjimus ir ekonominę infrastruktūrą bei atremti didžiausius iššūkius – ekonominius, politinius, socialinius ir aplinkos apsaugos. Šia priemone turėtų būti šalinamos pagrindinės migracijos priežastys, ypač atsižvelgiant į pabėgėlius, ir strategiškai naudojami esami išteklių, siekiant propaguoti taiką, stabilumą, demokratiją ir klestėjimą šalyse partnerėse.

2.2.12. Komitetas pažymi, jog tikimasi, kad siekiant šio reglamento tikslų 10 % viso finansinio paketo bus skirta pagrindinėms neteisėtoms migracijos ir priverstinio gyventojų perkėlimo priežastims šalinti, migracijos valdymui ir administravimui remti, įskaitant pabėgėlių ir migrantų teisių apsaugą. Naudodamasis šia galimybe, Komitetas nori priminti ES ir jos valstybėms narėms laikytis savo tarptautinių įsipareigojimų dėl migrantų.

2.2.13. Reglamento įgyvendinimo stebėsenos, vertinimo ir ataskaitų teikimo srityje Komitetas rekomenduoja tai atlikti kiekvienai šaliai atskirai – kaip ir pirmiau pateikto proceso planavimo atveju. Veiksnių ir rodiklių grupavimu pagal šalis būtų galima prisidėti nustatant sinergijas, papildomąjį poveikį (ar jo trūkumą) ir jų suderinamumą su ES politikos pagrindiniais tikslais.

2.2.14. Paprastai Komitetas rekomenduotų Europos Komisijai visada užtikrinti, kad būtų tinkamai konsultuojamasi su susijusių šalių partnerių suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas ir vietos valdžios institucijas, ir sudaromos galimybės laiku susipažinti su reikalinga informacija, kad jie galėtų prasmingai dalyvauti rengiant ir įgyvendinant programas, taip pat susijusiuose stebėsenos procesuose.

2.2.15. Komitetas palankiai vertina siekį trečiųjų šalių atžvilgiu taikyti atsakomybės prisiėmimo principą ir mano, kad šalių partnerių sistemų naudojimas programų įgyvendinimui taip pat yra teisingas pasirinkimas. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad tai gali pavykti tik sudarius tinkamas sąlygas ir patikimai užtikrinus šių sistemų veiksmingumą, vientisumą ir nešališkumą.

2.2.16. Geografinio programavimo ir konkrečios, pritaikytos bendradarbiavimo sistemos kūrimo srityse Komitetas rekomenduoja Europos Komisijai ne vien tik atsižvelgti į nacionalinius rodiklius, bet ir sutelkti dėmesį į teritoriškai apibrėžtas bendruomenes, kurioms kyla grėsmė likti nepastebėtoms. Kaimo bendruomenės ir bendruomenės, kurios yra nutolusios nuo sostinių ir miesto centrų, dažnai yra itin nesaugios ir pažeidžiamos. Jos turėtų būti pastebėtos pirmiausiai ir į jas reikia atsižvelgti planavimo procese.

2.2.17. Įgyvendinant geografinį programavimą taip pat reikėtų atsižvelgti į neteritorinio pobūdžio socialines grupes ir bendruomenes, kurios galbūt susiduria su nemenkais sunkumais, pavyzdžiui, jaunimas, vyresnio amžiaus žmonės, neįgalieji ir kitų kategorijų asmenys.

2.3. Pagrindinės pasiūlymo aplinkybės – Europos bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė

2.3.1. Europos branduolinės saugos priemonės tikslas – pagal Euratomo sutarties 206 straipsnį skatinti trečiojoje šalyje nustatyti veiksmingus ir efektyvius branduolinės saugos standartus, remiantis patirtimi, sukaupta vykdant branduolinės saugos veiklą Euratomo bendrijoje.

2.3.2. Šio reglamento tikslas – papildyti bendradarbiavimo branduolinės energetikos srityje veiksmus, kurie finansuojami pagal [reglamentą dėl KVTBP], visų pirma siekiant remti aukšto lygio branduolinės ir radiacinės saugos skatinimą ir veiksmingų bei efektyvių branduolinių medžiagų saugos garantijų taikymą trečiosiose šalyse, remiantis Bendrijos šių sričių vidaus veikla ir laikantis šio reglamento nuostatų. Šiuo reglamentu visų pirma siekiama:

- a) puoselėti veiksmingą branduolinės saugos kultūrą, įgyvendinti aukščiausius branduolinės ir radiacinės saugos standartus ir nuolat gerinti branduolinę saugą;
- b) atsakingai ir saugiai tvarkyti panaudotą branduolinių kurą ir radioaktyvias atliekas, nutraukti buvusių branduolinių objektų vietų ir įrenginių eksploatavimą ir juos išvalyti;
- c) nustatyti veiksmingas ir efektyvias garantijų sistemas.

2.3.3. Pagal šį pasiūlymą finansuojami veiksmai turėtų būti suderinami su veiksmis, kurių imamasi pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės nuostatas, taikomas branduolinei veiklai, Pasirengimo narystei paramos priemonę, Sprendimą dėl užjūrio šalių ir teritorijų, bendrą užsienio ir saugumo politiką ir naujai pasiūlytą Europos taikos priemonę, kuri yra finansuojama ne iš ES biudžeto, ir visus šiuos veiksmus papildyti.

2.3.4. ES branduolinės pramonės veikla vykdoma pasaulinėje rinkoje, kurios vertė iki 2050 m. sieks 3 trilijonus EUR, o joje tiesiogiai įdarbinta apie pusė milijono darbuotojų. Keturiolikoje valstybių narių veikia 129 branduoliniai reaktoriai, o dešimtyje iš šių valstybių numatyta statyti naujus reaktorius. ES yra priėmusi pažangiausias teisiškai privalomus branduolinės saugos standartus pasaulyje, o Europos įmonės aktyviai dalyvauja pasaulinėje branduolinio kuro gamyboje (EESRK pranešimas spaudai *EESRK primygtinai ragina ES priimti išsamesnę branduolinę strategiją (PINC)*, Nr. 58/2016, 2016 m. rugsėjo 22 d.)

2.4. Konkrečios pastabos

2.4.1. Komitetas palankiai vertina pasiūlymą, kuris teikiamas kaip reglamentas, užtikrinant jo vienodą taikymą ir įpareigojamąjį pobūdį jį taikyti visą ir tiesiogiai. Sąjunga ir Bendrija gali papildyti valstybių narių veiksmus susiklosčius galimai pavojingai padėčiai arba labai brangių intervencinių priemonių atveju ir yra už tai atsakingos. Kaip nurodoma pasiūlyme, kai kuriose srityse, kuriose valstybės narės nėra aktyvios, Sąjunga ir Bendrija yra pagrindinės ir kartais vienintelės intervencijos dalyvės.

2.4.2. Po Fukušimoje įvykusios branduolinės nelaimės tapo visiškai aišku, kad problemos ir rizika, susijusios su branduolinės energijos vartojimu, yra pasaulinio masto. ES dėl savo unikalaus pobūdžio tampa viena svarbiausių atsakingų ir sumanių dalyvių, siekiančių pasaulinio pobūdžio postūmio branduolinės saugos ir švarios energijos technologijų srityse.

2.4.3. Deja, strateginiu ir politiniu lygmenimis šis pasiūlymas nėra susietas su teisėtais piliečių, pilietinės visuomenės ir verslo sektoriaus reikalavimais dėl ilgalaikio branduolinės energijos planavimo. Nėra aišku, kaip ES panaudos savo išteklius siekdama išspręsti svarbiausius branduolinės energijos srities iššūkius atsižvelgiant į vis didesnę susirūpinimą ir švarios bei įperkamos energijos poreikį visame pasaulyje.

2.4.4. Tarptautinės atominės energijos agentūros vaidmuo yra labai svarbus ir agentūra turėtų prisiimti atsakomybę užtikrinama skaidrumą ir ankstyvąjį perspėjimą dėl naujų branduolinių elektrinių plėtros visame pasaulyje. ES turėtų visapusiškai bendradarbiauti su pasaulinėmis institucijomis ir organizacijomis siekiant skatinti branduolinę saugą.

2.4.5. ES turėtų aktyviai propaguoti aukščiausius branduolinės saugos standartus ir užtikrinti, kad pažangiausios Europos procedūros, geriausios praktikos pavyzdžiai ir technologijos būtų propaguojamos pasauliniu lygmeniu, siekiant užtikrinti, kad naujai planuojami įrenginiai ir reaktoriai būtų saugūs.

2.4.6. Būtinai atnaujintos pastangos siekiant užtikrinti, kad esami ir planuojami objektai Europos kaimynystės politikos šalyse veiktų pagal aukštus skaidrumo ir saugos standartus. EESRK ragina visas valstybes nares paremti šį tikslą ir dvišaliuose ir daugiašaliuose santykiuose su šalimis partnerėmis nustatyti, kad pagrindinis tikslas būtų branduolinė sauga.

2.4.7. EESRK laikosi nuomonės, kad savo pasiūlymu dėl Branduolinės informacinės programos (PINC) dėl branduolinės gamybos tikslų ir investicijų ⁽²⁾ Europos Komisijai nepavyko apsvarstyti aktualių branduolinės energijos konkurencingumo, jos indėlio į tiekimo saugumą, klimato kaitos ir anglies dioksido kiekio tikslų, jos saugos klausimų, taip pat klausimų dėl skaidrumo ir pasirengimo ekstremalioms situacijoms.

2.4.8. Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą užtikrinti Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės suderinamumą ir papildomumą įgyvendinant branduolinės energetikos srities veiksmus, kuriais papildomi jos platesnio masto tikslai, visų pirma susiję su taikiu branduolinės energijos naudojimu, laikantis vystymosi ir tarptautinio bendradarbiavimo politikos sveikatos, žemės ūkio, pramonės ir socialiniuose projektuose, kuriais sprendžiami branduolinių avarijų padariniai. Tačiau nėra aišku, kaip naudojantis esamomis lėšomis ir esant dabartinei institucinei aplinkai būtų galima praktiškai įgyvendinti šį ketinimą.

2.4.9. Be to, atsižvelgdamas į svarbius pasaulinio masto su branduoline energija susijusius uždavinius ir į daugybę kaimynystėje esančių branduolinės energijos objektų, Komitetas numatomą finansinį paketą, kuriuo šio reglamento įgyvendinimui 2021–2027 m. laikotarpiu skirta 300 mln. EUR dabartinėmis kainomis, vertina kaip ypač nepakankamą.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas. Nuomonė (OL C 487, 2016 12 28, p. 104) dėl Branduolinės informacinės programos. Pranešėjas Brian Curtis, priimta 2016 m. rugsėjo 22 d.